

تحلیل تصویرسازی طراحی جلد کتاب کودکان گروه‌های سنی الف و ب (مورد مطالعاتی: سال‌های ۱۳۸۰-۱۴۰۰)

حدیثه جاویدی زاده / دانشجوی کارشناسی ارشد نقاشی، دانشکده هنر، موسسه آموزش عالی فردوس، مشهد، ایران.*
hadisjavidizade@gmail.com

چکیده

این مطالعه به بررسی و تحلیل تصویرسازی و طراحی جلد کتاب‌های کودکان در گروه‌های سنی الف و ب با مورد مطالعاتی در بازه زمانی سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ می‌پردازد. در این مقاله، می‌کوشم تا الگوها و عناصر مشترک در طرح‌های جلد کتاب‌های کودکان را مشخص کنم. در تحلیل تصویرسازی جلد کتاب‌های کودکان به بررسی عواملی مانند رنگ، شکل، نمادها، شخصیت‌ها و استفاده از تکنیک‌های هنری متنوع می‌پردازم. هدف این تحلیل، درک بهتر ارتباط بین تصویرسازی و محتوای کتاب‌های کودکان است. با بررسی طراحی جلد کتاب‌های کودکان در گروه‌های سنی الف و ب در طول دهه گذشته، می‌توان الگوها، تغییرات زمانی و تمایلات طراحی را شناسایی کرد. این تحلیل ممکن است باعث نتایجی مانند روند تحولی در تمام این موارد گفته شده شود. بنابراین باید تعیین شود که تصویرسازی طراحی جلد کتاب کودکان گروه‌های سنی الف و ب چگونه باید صورت بگیرد. با ادامه دادن تحقیقات در این زمینه، می‌توان بهتر درک کرد که چگونه تصویرسازی جلد کتاب‌ها بر جذابیت و تأثیرگذاری آن‌ها بر کودکان تأثیر می‌گذارد.

کلیدواژه‌ها: تحلیل، تصویرسازی، طراحی جلد کتاب کودکان، گروه سنی الف و ب.

Analysis of Illustration of Book Cover Design for Children of Age Groups A and B (Case Study: 1380-1400)

Hadiseh Javidizadeh / Master's student in Painting, Faculty of Arts, Ferdows Institute of Higher Education, Mashhad, Iran.*

hadisjavidizade@gmail.com

Abstract

This study investigates and analyzes the illustration and cover design of children's books in age groups A and B with a case study from 1380 to 1400. This article identifies common patterns and elements in children's book cover designs. In analyzing children's book cover illustrations, I examine color, shape, symbols, characters, and various artistic techniques. This analysis aims to understand better the relationship between illustration and the content of children's books. Patterns, temporal changes, and design trends can be identified by examining the cover design of children's books in age groups A and B during the last decade. This analysis may cause results such as an evolutionary process in all these cases. Therefore, it should be determined how the illustration of the book cover design for children of age groups A and B should be done. By continuing research in this field, we can better understand how book cover illustrations affect their appeal and impact on children.

Keywords: analysis, illustration, children's book cover design, age groups A and B.

مقدمه

این مطالعه به بررسی و تحلیل تصویرسازی و طراحی جلد کتاب‌های کودکان در گروه‌های سنی الف و ب با مورد مطالعاتی در بازه زمانی سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ اختصاص دارد. در این مقاله، می‌کوشم تا الگوها و عناصر مشترک در طرح‌های جلد کتاب‌های کودکان را مشخص کنم. در تحلیل تصویرسازی جلد کتاب‌های کودکان، به بررسی عواملی مانند رنگ، شکل، نمادها، شخصیت‌ها و استفاده از تکنیک‌های هنری متنوع می‌پردازم. هدف این تحلیل، درک بهتر از ارتباط بین تصویرسازی و محتوای کتاب‌های کودکان است. پژوهش، نگارش و تصویرسازی در حوزه کودکان، علیرغم آسان بودن بسیار دشوار و تخصصی است؛ چراکه از یک‌سو، نیازمند بازشناخت و ارتباط با نگاه، خواست و فضای کودکان است و از سوی دیگر، نیاز و خواسته‌ها با قواعد و ضوابط تعریف شده هنری، بصری، اخلاقی، ادبی، تعلیمی و تربیتی است. با بررسی طراحی جلد کتاب‌های کودکان در گروه‌های سنی الف و ب در طول دهه گذشته، می‌توان الگوها، تغییرات زمانی و تمایلات طراحی را شناسایی کرد. این تحلیل ممکن است باعث نتایجی مانند روند تحولی در تمام این موارد گفته شده شود. با ادامه دادن تحقیقات در این زمینه، می‌توان بهتر درک کرد که چگونه تصویرسازی جلد کتاب‌ها بر جذابیت و تأثیرگذاری آن‌ها بر کودکان تأثیر می‌گذارد. همچنین ضرورت و اهمیت انجام این پژوهش در دو جنبه می‌تواند مورد توجه باشد. اول، اینکه تصویرسازی جلد کتاب‌های کودکان می‌تواند تأثیر قابل توجهی بر تمرکز و خلاقیت آن‌ها داشته باشد. همچنین قرار گرفتن تصاویر مناسب‌تر کمک بزرگی به والدین، مربیان و ناشران است؛ جهت انتخاب‌های مناسب‌تر برای این گروه سنی الف و ب می‌باشد.

موضوع نقد و نظر در تصویرسازی کتاب‌های داستانی و انتخاب گروه سنی الف و ب دارای اهمیت بالایی است. در طراحی جلد کتاب‌های کودکان، تصاویر نقش بسیار مهمی در جذب توجه کودکان و ایجاد ارتباط با محتوا دارند. بنابراین، نقد و نظر درباره تصویرسازی و طراحی جلد کتاب‌ها به کمک بهبود کیفیت آن‌ها و انتخاب صحیح گروه سنی مناسب می‌تواند بسیار مفید باشد. نقد و نظر در تصویرسازی کتاب‌های داستانی به معنای ارزیابی و تحلیل انتخاب‌های هنری، فنی و طراحی می‌باشد. این شامل بررسی عناصر هنری مانند استفاده از رنگ، شکل‌ها، لایه‌بندی، استفاده از نمادها و نشانه‌ها، ترکیب تصویر و موقعیت شخصیت‌ها

در تصویر است. نقد و نظر در این زمینه می‌تواند به توسعه و بهبود مهارت‌های طراحان جلد کتاب کودکان کمک کند و از طرفی نیز بهبود کیفیت تصویرسازی و انتخاب‌های طراحی را به منظور جذب توجه کودکان و تسهیل درک محتوا به ارمغان بیاورد.

انتخاب گروه سنی الف و ب نیز برای تصویرسازی و طراحی جلد کتاب‌های داستانی بسیار حائز اهمیت است. طراحی جلد کتاب کودکان باید با توجه به توانایی‌ها، مشکلات و نیازهای گروه سنی مشخص شده صورت گیرد. هر گروه سنی خاصی ویژگی‌ها و مشخصاتی دارد که در انتخاب رنگ، تصویر و شخصیت‌ها در تصویرسازی باید مد نظر قرار گیرد. به عنوان مثال، در گروه سنی الف که کودکان همچنان در حال یادگیری زبان هستند، تصاویر ساده و قابل فهم ترجیح داده می‌شوند، اما در گروه سنی ب که کودکان قادر به فهمیدن متن‌های بلندتر و پیچیده‌تر هستند، تصاویر پیچیده‌تر و با جزئیات بیشتر مورد استقبال قرار می‌گیرند.

به طور کلی، نقد و نظر در تصویرسازی کتاب‌های داستانی و انتخاب گروه سنی الف و ب می‌تواند به بهبود کیفیت طراحی جلد کتاب کودکان کمک کند و باعث شود کتاب‌ها برای آن‌ها جذاب و قابل فهم باشند. این نقد و نظرها می‌تواند به طراحان جلد کتاب کودکان راهنمایی کند تا در انتخاب رنگ، تصویر و شخصیت‌ها، بهبودی برای تصویرسازی کتاب‌ها ایجاد کنند و به خوانندگان هدف خود، یعنی کودکان نزدیک‌تر شوند.

در کل، نقد و نظر در تصویرسازی کتاب‌های داستانی و انتخاب گروه سنی الف و ب، باعث بهبود کیفیت طراحی جلد کتاب‌ها می‌شود و تأثیر بسزایی بر جذب توجه و درک کودکان دارد. همچنین این مسئله نیز برای طراحان و نویسندگان کتاب‌های کودکان به عنوان یک فرآیند مستمر و ارتباط بین آن‌ها و مخاطبان‌شان، بسیار حائز اهمیت است.

پیشینه پژوهش

نیکو سخن (۱۳۹۲) در مقاله «بررسی تأثیر تصویرسازی بر جذب مخاطب کتاب‌های داستانی کودک (گروه سنی ب و ج)»، به این امر پرداخته چه تصاویری برای جلب توجه کودکان در کتاب‌های داستان مناسب است.

عشوری مهرنجانی (۱۳۹۲) در مقاله «ارزیابی کیفی طراحی جلد کتاب‌های کودکان گروه سنی ج در ایران از نظر رنگ (مطالعه موردی: کتاب‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان)»، جلد کتاب‌های کودکان گروه سنی ج را از نظر رنگ بررسی کرده است.

من در این مقاله در تلاشم به تحلیل طراحی و تصاویر جلد کتاب‌های کودکان گروه‌های سنی الف و ب بپردازم و اینکه چه تأثیری بر روی خلاقیت، تمرکز، هیجانات و روحیات کودکان این دوره می‌گذارد.

روش پژوهش

این پژوهش، پژوهش کاربردی است. من در این پژوهش، به روش توصیفی - تحلیلی و گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای، به تحلیل کیفی تصویرسازی و جلد کتاب می‌پردازم.

تصویرسازی

قدیمی‌ترین خط‌ها، تصاویری بوده‌اند که انسان برای ارسال پیام و بیان مقاصد و اهداف و نظریاتش یا بیان عواطف و احساساتش و نیاز به برقراری ارتباط، بر دیواره غارها تنه درختان و یا بر سنگ‌ها و سنگستان‌ها تصویر می‌کرده است. مجموعه مدارک و دلایل نشان‌گر آن است که انسان از آغاز نگارش به ارزش تصویر خط واقف و کاملاً بر این مطلب باور داشته که اگر تعداد معدودی توانایی خواندن خط را دارا می‌باشند، همه انسان‌ها قدرت ادراک پیام تصویری را دارند. انسان از همان آغاز برای برقراری ارتباط با دیگران و کنترل نیروهای مرموز طبیعت که از طرفی، نیازهای او را بر آورده می‌ساخت و از طرفی دیگر، زندگی او را به مخاطره می‌انداخت، به ساختن تصاویر بر دیوار غارها متوسل گردید و پس از آن نیز این تصاویر بر تمام اشیاء آئینی و ابزار زندگی او نقش بست و مصرانه حیات خود را در زندگی متمدن امروز ادامه داد (مهرداد فر، ۱۳۹۰: ۸).

به زبان ساده، می‌توان گفت که «کار تصویرگری» عبارت است از: تجسم بصری یک موضوع، مفهوم یا احساس، برای نمایش و درک بهتر آن. تصویرگری از یک سو، ارتباط نزدیکی با ادبیات دارد و عناصر محتوایی خود را از ادبیات وام می‌گیرد. از سوی دیگر، به نقاشی وابسته است و عناصر دیداری بیان خود را با وام گرفتن از نقاشی بیان می‌کند (همان: ۱۰).

تصویرسازی یا تصویرگری یکی از زیرشاخه‌های هنرهای تجسمی است و به نوعی راوی معنا و مفهومی خاص به صورت بصری است که این مفهوم و روایت می‌تواند در قالب داستان، شعر، مقاله، نشریه، کتاب و حتی تبلیغات تجاری باشد که در هر سن و قشری ویژگی‌های مخصوصی دارد، اما این حرفه در حوزه کودک چیزی فراتر از بیان مفهوم است و علاوه بر

مصور ساختن، به عاملی چون سن مخاطب توجه ویژه‌ای دارد. به بیان بهتر، می‌توان گفت این رشته رشته‌ای است تولیدی - خلاقانه، فنی - هنری و مربوط به کودکان و نوجوانان که هم مستقل از نقاشی، گرافیک و جمیع هنرها و خرده هنرها و صنایع دستی ظریف است و هم در عین حال، نیازمند همه این‌ها است. تصویرسازی رشته‌ای است که از روان‌شناسی کودک، تعلیم و تربیت او، هوش‌شناسی، علم رشد و به طور کلی، کودک‌شناسی و نیز از فنون، صنایع دستی و همچنین از عواطف و احساسات انسانی تغذیه می‌کند تا به بخشی از نیازهای تصویری (یا بصری) کودکان و نوجوانان پاسخ بدهد (معدنی، ۱۳۹۴: ۲۹). تصویرسازی در مفهوم کلی، به عملی اطلاق می‌شود که در آن از تصاویر و عکس‌ها برای انتقال ایده‌ها، اطلاعات و احساسات استفاده می‌شود. تصویرسازی می‌تواند در حوزه‌های گوناگونی مانند طراحی گرافیک، هنر، تبلیغات و کتاب‌ها به کار گرفته شود. در طراحی جلد کتاب کودکان نیز تصویرسازی نقش بسیار مهمی دارد و می‌تواند به کودکان کمک کند تا محتوای کتاب را بهتر درک کنند و علاقه‌مندی آن‌ها را جلب کند (مصباح، ۱۳۹۰: ۴۳-۵۵). برای اینکه هر رشته و حرفه‌ای بتواند در مسیری درست و استاندارد حرکت کند، لازم است که برای مسیر حرکتی خود خط مشی مشخصی داشته باشد. حرفه تصویرگری نیز از این قاعده مستثنا نیست و اهداف مشخصی دارد که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- کمک به شناخت و درک هرچه بیشتر متن و سرعت بخشیدن و آسان‌تر کردن روند انتقال مفاهیم.
- ایجاد جذابیت و گیرایی برای مخاطب.
- بالا بردن اشتیاق و حوصله مخاطب جهت مطالعه کتاب.
- انتقال احساس و معانی گوناگون متن کتاب (به شکلی مکمل برای آن).
- کمک به کودک در جهت ایجاد رابطه تخیلی - عاطفی بین خود و شخصیت‌های داستان.
- محسوس و قابل لمس نمودن موضوع و فضای داستان.
- کمک به جای‌گیری، ثبت و ضبط موضوعات مختلف در ذهن و حافظه او.
- بالا بردن سواد بصری مخاطب.
- افزایش اطلاعات و آگاهی کودک در زمینه‌های مختلف از جمله تقویت تمایلات هنری و حس زیبایی‌شناسی.

- وسعت بخشیدن به افکار، تخیلات، تصورات، رویاها و آرزوهای مثبت کودک (معدنی، ۱۳۹۴: ۲۹).

تصویرسازی به عنوان هنری بین‌رشته‌ای در جهان کاربردهای متنوعی را در برقراری ارتباط و اطلاع‌رسانی ایفا می‌کند. در کشور ما، بیشترین کاربرد تصویرسازی، در دنیای نشر و به صورت کتاب می‌باشد. حال آنکه می‌توان به صورت‌های جدیدتری هم از این هنر، یاری جست. تحقیق حاضر سعی در ارائه دید وسیع‌تری به هنرمند تصویرساز، در زمینه حوزه‌های کاری او ببخشد و تلاش می‌کند وی را با دنیای خارج از کتاب آشنا نماید (عطاری، ۱۳۹۳). تصویرسازی یکی از شاخه‌های هنرهای تجسمی است که به نمایش، تفسیر یا توضیح بصری یک متن، مفهوم یا روایت می‌پردازد و در رسانه‌هایی از قبیل پوستر، آگهی، مجلات، کتاب‌ها، ابزارهای آموزشی، انیمیشن، بازی‌های ویدئویی و فیلم‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد (اسمعیلی، ۱۳۹۷). حال به جزئیات این موضوع بیشتر می‌پردازم:

تصویرسازی و مفهوم آن: تصویرسازی عملی است که در آن از تصاویر و عکس‌ها برای انتقال ایده‌ها، اطلاعات و احساسات استفاده می‌شود. تصویرسازی می‌تواند در حوزه‌های مختلفی مانند طراحی گرافیک، هنر، تبلیغات و کتاب‌ها به کار گرفته شود.

نقش تصویرسازی در کتاب‌های کودکان: در کتاب‌های مخصوص کودکان، تصویرسازی نقش بسیار مهمی در جذابیت و تأثیرگذاری داستان‌ها و متون دارد. تصاویر مناسب و جذاب می‌توانند به کودکان کمک کنند تا مفاهیم و داستان‌ها را بهتر درک کنند و باعث افزایش تمرکز و علاقه‌مندی آن‌ها نسبت به کتاب‌ها شوند.

عوامل موثر در تصویرسازی کتاب‌های کودکان: در طراحی جلد کتاب‌های کودکان، عواملی مانند رنگ، شکل‌ها، استفاده از کارتون‌ها و نوع نقاشی و ارتباط آن با موضوع داستان می‌توانند بسیار موثر باشند. تصاویر باید با استفاده از طراحی جذاب و مناسب، به کودک هیجانانگیز را برانگیزد و به او کمک کنند تا نسبت به محتوای کتاب درک عمیق‌تری پیدا کند.

تأثیر تصویرسازی در گروه‌های سنی الف و ب: گروه سنی الف (کودکان ۳ تا ۵ سال) و گروه سنی ب (کودکان ۶ تا ۸ سال) دارای تمرکز و توانایی‌های مختلفی هستند. در تصویرسازی کتاب‌ها برای این گروه‌ها، باید به نیازها و توانمندی‌های شناختی و هنری آن‌ها توجه ویژه‌ای شود تا تصاویر مناسب و جذاب برای آن‌ها ارائه شود.

امروزه طراحان و تصویرگران از امکانات بیانی هر هنر تصویری دیگری برای به تصویر

کشیدن موضوع استفاده می‌کنند. آن‌ها از عکاسی، مجسمه‌سازی، نقاشی، خوشنویسی، حکاکی، سینما و... بهره می‌برند، زیرا در واقع، بیان تصویری در تمام هنرها یکسان عمل می‌کند؛ هرچند که وسایل و شیوه‌های اجرایی آن‌ها باهم متفاوت هستند و این تفاوت‌های اجرایی فقط گاهی مرزهای ظریفی را در بیان آن‌ها ایجاد می‌کند. در واقع، می‌توان گفت که این جزئیات بیانی به سان گویش‌های مختلف یک زبان عمل می‌کنند و در اساس باهم متفاوت نیستند (مهرداد فر، ۱۳۹۰: ۷۶). از سال ۱۳۰۷ ش، فعالیت مطبوعاتی ویژه کودکان در ایران آغاز شد. مجله سه‌فندق اولین مجله‌ای بود که برای این گروه سنی به چاپ رسید. تصاویر داخل صفحات و روی جلد این مجله تقلیدی از مجلات غربی آن زمان بود. پس از گذشت نه سال از انتشار سه‌فندق، مجله خواندنی‌های کودکان به همت علینقی وزیری به چاپ رسید که مجموعه‌ای از داستان، نمایشنامه، شعر و نت موسیقی بود و از نظر شکل و فرم مشابه مجله سه‌فندق منتشر شد.

مواردی که ویژگی‌های نقاشی‌ها و مصورسازی مناسب برای مطبوعات کودکان را شکل می‌دهند عبارت است از:

- به سهولت پیام خود را به مخاطب تفهیم کند.
- تفکربرانگیز باشد تا به پرورش صحیح عقل و عاطفه کودک کمک کند.
- الهام‌بخش باشد، زیرا به کارگیری تخیل ابداعی کودک در رشد شخصیت وی با توجه به ویژگی‌های سنی او بسیار مفید باشد.
- باعث تحریک حس کنجکاوی کودک گردد. دیدن موضوع از زوایای مختلف، چه از لحاظ محتوا و چه از لحاظ فرم، روحیه کنجکاوی و جست‌وجوگری را در کودک تقویت می‌کند. دیدن اشیاء از زوایای بالا، پهلو و زیر در این جهت مفید است.
- در تصاویر از عناصری استفاده شود که به محیط زندگی کودک مربوط باشد، زیرا کورک به مردم و محیط زندگی خود توجه ویژه دارد. خصوصیات فرهنگی و اجتماعی محیط باید در حد لازم در تصویرسازی برای کودک دیده شود.
- تصاویر باید چنان باشد که کودک از تماشای آن احساس آرامش، راحتی و شادابی نماید و مجله را برای خود به عنوان هم‌صحبت و دوست خوب قبول کند.
- باید دنیا را از دید کودکان دید؛ نه اینکه مانند آنان تصویرسازی کرد. برای این منظور، تصویرگر باید کاملاً به زبان تجسمی، یعنی به طرح، رنگ و ترکیب‌بندی آشنا باشد.

- تصویرسازی کودک باید چنان باشد که شناخت درستی از جهان اطراف به او بدهد. برای ایجاد ارتباط با کودک شهرنشین مفاهیمی چون بزرگراه، چراغ نئون و ساختمان‌های بلند مناسب است و برای کودک روستایی، ترسیم گیاهان و حیوانات و طبیعت آشنا تر است و ارتباط بهتری با این گونه موضوعات می‌تواند داشته باشد. داستان و تصویری که روی هم کتاب مصور را می‌سازند، هنگامی برای کودک قابل درک هستند که برایش اهمیت داشته باشند.

- تصویرسازی برای هر گروه سنی باید متناسب با قدرت درک اطفال در آن سنین باشند، زیرا احتیاجات روانی کودکان در سنین مختلف، متفاوت است.

- کودکان خردسال بسیار واقع‌بین هستند. در نتیجه، از تصویری لذت می‌برند که به طبیعت و آنچه برایشان آشناست، شباهت داشته باشد. از طرح‌های عجیب و نامفهوم خوششان نمی‌آید، زیرا تجربه اندک آن‌ها، قدرت تجزیه و تحلیل خطوط و درک انتزاعی تصاویر را به آن‌ها نمی‌دهد (مهرداد فر، ۱۳۹۰: ۹۴-۹۵).

در آخر، به نقاط ضعف تصویرسازی می‌پردازم. بدون شک همه شاخه‌های علمی و هنری دارای نقاط ضعفی هستند که متخصصان آن رشته‌ها برای ایجاد پیشرفت و بهتر شدن کیفیت آن‌ها اقدام به بیان‌شان می‌کنند. تصویرسازی نیز از این مقوله جدا نیست و موارد ذکر شده از عمده‌ترین نقاط ضعف موجود در این حرفه می‌باشد:

- ضعف در ارائه چهره‌های کاراکترها.

- ضعف در ارائه متناسب آناتومی و حرکات کاراکترها.

- مطالعه اندک و داشتن شناخت جزئی از طبیعت و جانوران.

- توقف در شیوه بیان تصویری و تکرار طرح‌های گذشته.

- معنای کم تصاویر.

- استفاده از تصویر به عنوان مقوله‌ای تزئینی.

- استفاده از کلیشه‌های تصویری.

- عدم توجه به ایجاد بعد در تصاویر (معدنی، ۱۳۹۴:

۹۰).

تصویر ۱: نمونه‌ای برای ضعف در ارائه چهره

در تصویر ۱، علاوه بر عدم تناسب آناتومی، شاهد نکته ساده شدن بیش از حد خطوط چهره هستیم

تصویر ۲: نمونه‌ای برای ضعف در ارائه آناتومی

تصویر ۲ نشان‌دهنده موضوع عدم تناسب و هماهنگی بین اندام‌های بدن می‌باشد (معدنی، ۱۳۹۴: ۹۱).

طراحی جلد کتاب کودکان

گرافیک و تصویرسازی کتاب‌های کودکان در دو دهه اخیر ایران تغییرات بهتری نسبت به سال‌های قبل داشته که مهم‌ترین آن تغییر در ساختار تصویرسازی و رنگ کتاب کودک بوده است. طبق تحقیقات فراوان ثابت شده است که تأثیر رنگ روی جلدها در صفحه‌آرایی از تیتیر بیشتر است؛ در صورتی که هارمونی رنگ مناسب با تصویرهای داخل صفحات کتاب در غالب فرم‌های گرافیکی به خوبی رعایت شود. ضمن اینکه مهم‌ترین بخش جلد کتاب، صفحه‌آرایی روی جلد آن است که از مهم‌ترین حوزه‌های طراحی گرافیک به شمار می‌رود و یک اثر ماندگار نیز می‌باشد. در صنعت امروزی، کتاب اگر محتوای کتاب خوب باشد، ولی فاقد صفحه‌آرایی جذاب و ظاهری زیبا باشد، کمتر مورد استقبال مخاطب قرار می‌گیرد. بنابراین در طراحی جلد کتاب، باید به رو و پشت و عطف توجه شود که در صفحه‌آرایی هماهنگ باشد تا مقصود نویسنده را نشان دهد و مخاطب نیز برای خرید ترغیب کند (خادم، ۱۴۰۰).

در طراحی جلد کتاب‌های کودکان، عوامل زیادی در نظر گرفته می‌شوند تا جلد کتاب جذاب و جالب برای کودکان باشد. در زیر به چند نکته مهم درباره طراحی جلد کتاب کودکان می‌پردازیم:

۱. رنگ‌ها: استفاده از رنگ‌های جذاب و زنده در جلد کتاب کودکان بسیار مهم است. رنگ‌های تیره برای کودکان اغلب جذابیت کمتری دارند. بهتر است از رنگ‌های متنوع و شاد استفاده شود که به کودکان احساس شادابی و سرزندگی بدهد.

۲. شکل‌ها و تصاویر: استفاده از شکل‌ها و تصاویر دلنشین در طراحی جلد کتاب کودکان، کودکان را جذب می‌کند. شکل‌ها می‌توانند شامل شخصیت‌های داستان، حیوانات، اشیاء و عناصر دیگری باشند که به کودکان کمک می‌کند به داستان و محتوای کتاب ارتباط بیشتری برقرار کنند.

۳. فونت و نوشتار: استفاده از فونت‌های بزرگ و واضح در عناوین و متن‌های جلد کتاب کودکان را برای آن‌ها خواناتر است. انتخاب یک فونت مناسب و قابل خواندن برای این گروه سنی هدف بسیار مهمی است.

۴. تناسب با محتوا: طراحی جلد کتاب باید با محتوای داستان سازگار باشد. الگوها، رنگ‌ها و تصاویر می‌توانند از المان‌های مهم داستان استخراج و در جلد کتاب نشان داده شوند و باعث شناخت دقیق‌تر کودکان از محتوای کتاب شوند.

۵. سن گروه مخاطب: طراحی جلد کتاب باید با سن گروه مخاطب هماهنگ باشد. کودکان در گروه سنی‌های مختلف توانایی‌ها و علاقه‌مندی‌های متفاوتی دارند. بنابراین طراحی جلد کتاب باید به این نکته توجه کند و با استفاده از المان‌ها و استایل مناسب، کودکان را به سمت کتاب جذب کند.

در نهایت، طراحی جلد کتاب کودکان باید از همه نظر جذابیت بالایی داشته باشد تا کودکان را به خواندن ترغیب کند.

گروه‌های سنی الف و ب

گروه سنی الف و ب یک طبقه‌بندی متداول است که در بسیاری از کتاب‌ها و محصولات مرتبط با کودکان به کار می‌رود. این طبقه‌بندی بر مبنای گروه سنی کودکان صورت می‌گیرد و معمولاً به دو گروه سنی زیر تقسیم می‌شود:

۱. گروه سنی الف (۳ تا ۶ سال): این گروه سنی به کودکانی اشاره دارد که در بازه سنی ۳ تا ۶ سال هستند. در این دوره، کودکان قدرت زبانی و شناختی خود را توسعه می‌دهند. آن‌ها می‌توانند عبارات و جملات ساده را بسازند و بهترین روش برای یادگیری آن‌ها، بازی و فعالیت‌های آفریننده است.

۲. گروه سنی ب (۷ تا ۹ سال): این گروه سنی شامل کودکانی است که در بازه سنی ۷ تا ۹ سال قرار دارند. در این مرحله، کودکان به خواندن و نوشتن مسلط می‌شوند و قادر به

فهمیدن متن‌های بلندتر و پیچیده‌تر می‌شوند. آن‌ها همچنین توانایی حل مسئله را تقویت می‌کنند و به تفکر منطقی و انتقادی دست می‌یابند (فریدونی و مشکینی، ۱۳۹۳).

در این مقاله، به بررسی مراحل تحولی کودکان و نوجوانان و ویژگی‌های هر گروه سنی، از جمله گروه سنی الف و ب، پرداخته شده است. این منبع می‌تواند به شما در درک بهتری از نیازها و توانایی‌های کودکان در این گروه سنی کمک کند.

گروه سنی الف (کودکان ۳ تا ۶ سال) و گروه سنی ب (کودکان ۷ تا ۹ سال) دارای توانمندی‌ها و نیازهای مختلفی هستند که در طراحی جلد کتاب کودکان باید به آن‌ها توجه شود. در زیر به برخی از ویژگی‌های این گروه‌های سنی می‌پردازیم:

۱. گروه سنی الف (کودکان ۳ تا ۶ سال): کودکان این گروه سنی در حال توسعه زبانی، شناختی و اجتماعی خود هستند. آن‌ها تمایل دارند تا دنیای اطراف خود را کشف کنند و مشتاق یادگیری باشند. در طراحی جلد کتاب برای این گروه سنی، می‌توان از رنگ‌های شاد و جذاب، تصاویر ساده و قابل درک، فونت‌های بزرگ و واضح، و شکل‌ها و عناصری که با دنیای آن‌ها ارتباط دارند (مانند حیوانات، اشیاء روزمره و شخصیت‌های کارتون) استفاده کرد.

۲. گروه سنی ب (کودکان ۷ تا ۹ سال): کودکان این گروه سنی در حال توسعه مهارت‌های خواندن و نوشتن هستند و توانایی‌های شناختی و خلاقیت‌شان در حال رشد است. آن‌ها به دنبال داستان‌های جذاب و دلنشین هستند که به آن‌ها ایده‌ها و ارزش‌های مختلفی را منتقل کند. در طراحی جلد کتاب برای این گروه سنی، می‌توان از رنگ‌های چهارچوبی و شاد، تصاویر پر جزئیات و متنوع، فونت‌های زیبا و خوانا، و شکل‌ها و المان‌های خلاقانه که در تشویق به خلاقیت و تفکر استفاده می‌شوند، استفاده کرد.

این گروه سنی با هفت سالگی که دوره‌ای جدید و مهم در رشد کودک است، آغاز می‌شود. روان‌شناسان این دوره را از آن جهت حائز اهمیت می‌دانند که با زمان ورود او به مدرسه و انجام قوانینی جدید و گاه دشوار مصادف است؛ قوانین و مقرراتی که گاه رعایت آن‌ها برای وی چندان جذاب نیست، زیرا سختگیرانه‌تر از مقررات خانه است و کودک اغلب با بی‌میلی به مخالفت با آن برمی‌خیزد و همچنین از جهت دیگر باید خود را برای آغاز یادگیری علمی و کسب توانایی خواندن کتاب به صورت مستقل آماده کند.

از آنجا که کودکان ۹ ماه از یک سال را در محیطی جدید با قوانینی خاص می‌گذرانند، در سال‌های دوم و سوم دبستان مقاومت کمتری نسب به شرایط خود نشان می‌دهند و با کتاب

و خواندن ارتباط بهتری پیدا می‌کنند. در نتیجه، کتاب‌هایی که بتوانند این حس امنیت و آرامش را در آن‌ها بیفزایند، موفقیت چشمگیری را در روند علاقه‌مند کردن کودکان به مطالعه کسب می‌کنند (معدنی، ۱۳۹۴: ۱۸-۱۹).

به طور کلی، در طراحی جلد کتاب برای هر دو گروه سنی الف و ب، باید به جلب توجه کودکان، ایجاد ارتباط با داستان و محتوای کتاب، ایجاد شادی و احساس خوشایندی و تقویت مهارت‌های شناختی و خلاقیت آن‌ها توجه شود. همچنین، بهتر است که در طراحی جلد کتاب، از تعداد اجزاء زیاد و پیچیده خودداری کنید تا کودکان به راحتی بتوانند تصاویر را درک کنند و با محتوا در ارتباط بوده و از آن لذت ببرند.

سه کتاب تصویرسازی، تصویرسازی (تاریخچه، اصول و مبانی، تکنیک‌ها) و نظری بر تصویرسازی کتاب کودک را مورد مطالعه قرار دادم که در راستای شناخت کودک و خصوصیات گروه‌های سنی مختلف می‌پردازند و تکنیک‌های تصویرسازی و تاریخچه آن از گذشته تا به امروز را مورد بررسی قرار می‌دهند. در کتاب نظری بر تصویرسازی کتاب کودک، روش‌های تصویرسازی را که می‌توان با کمک آن‌ها طرح‌های متنوعی زد را نام برده و توضیح داده است. از جمله، چاپ دستی، آبرنگ، اکولین، رنگ روغن، مداد رنگی و مداد شمعی و... و در آخر، نکاتی که یک تصویرگر خوب باید بداند را توضیح داده است. موضوعی که در این سه کتاب مشترک است، عناصر دیداری است که هر کدام به روش خود موضوعات خط، رنگ، بافت و... را بیان کرده‌اند. در کتاب تصویرسازی حکاکی‌های مختلف بر روی چوب، لینولیتوم را بیان کرده و شاخه عکاسی و کاربرد آن با موضوع تصویرسازی و امکانات دیجیتالی در حوزه تصویرسازی را بیان کرده است.

نتیجه

در این پژوهش، تلاش کردم که تصویرسازی جلد کتاب‌های کودکان را در بازه سنی تعیین شده مورد بررسی قرار دهم. نکات مشترکی که در طراحی جلد کتاب کودکان در گروه سنی تعیین شده مشترک بود، می‌توان به رنگ، بافت، ساده شدن طرح‌ها اشاره کرد. در تحلیل تصویرسازی جلد کتاب‌های کودکان، عواملی مانند رنگ، شکل، نمادها، شخصیت‌ها و تکنیک‌های هنری متمرکز شد و این عوامل باعث می‌شود تا کودک را جذب و حس خوشایندی را در او ایجاد کند و به کتاب علاقه‌مند کند. برای تحقیقات آینده و بهبود روش‌ها

و فرایندها در حوزه تحلیل تصویرسازی طراحی جلد کتاب کودکان گروه‌های سنی الف و ب، می‌توان به بررسی گسترده‌تر و جامع‌تری از طراحی جلد کتاب‌های کودکان در گروه‌های سنی مختلف پرداخت. مطالعات بیشتر در مورد تفاوت‌ها و تمایلات طراحی در گروه‌های سنی مختلف، ارتباط بین تصویرسازی و محتوا را بهتر درک می‌کند. تأثیر تصویرسازی بر کودکان به بررسی دقیق‌تر و عمیق‌تر تصویرسازی بر جذابیت، تخیل و درک کودکان پرداخته شود. بررسی اثربخشی استفاده از الگوها، رنگ‌ها، شکل‌ها و نمادها در طراحی جلد کتاب‌ها بر رشد و توسعه کودکان می‌تواند مفید باشد. بهبود روش‌ها و فرایندهای تحلیل تصویرسازی می‌تواند از طریق استفاده از روش‌های نوینی مانند یادگیری عمیق و تحلیل الگوها انجام شود. این روش‌ها می‌توانند به دقت و سرعت تحلیل‌ها کمک کنند و نتایج دقیق‌تری را به دست آورند. با توجه به تغییرات در سلاقی و فرهنگ کودکان، تحقیقات آینده باید به تحولات طراحی جلد کتاب‌ها در طول زمان توجه کنند. بررسی تغییرات روند طراحی و تصویرسازی کتاب‌ها در طول سال‌های مختلف می‌تواند الگوها و تمایلات جدید را شناسایی کند. استفاده از فناوری‌های نوین مانند واقعیت افزوده و فناوری‌های تعاملی در طراحی جلد کتاب‌ها می‌تواند جذابیت و تأثیرگذاری آن‌ها را بر کودکان افزایش دهد. تحقیقات آینده می‌توانند به توسعه و ارزیابی استفاده از این فناوری‌ها در طراحی جلد کتاب‌ها پرداخته شود و به نتایج بهتری برسند.

با توجه به این نتایج، به طراحان و ناشران کتاب‌های کودکان توصیه می‌شود که در طراحی جلد کتاب‌ها با استفاده از رنگ‌ها، شکل‌ها و نمادهای جذاب توجه کنند و از تکنیک‌های هنری مناسب استفاده کنند. همچنین، از تحقیقات و مطالعات بیشتر در این زمینه استفاده کنند تا بتوانند بهتر درک کنند که چگونه تصویرسازی جلد کتاب‌ها بر جذب و تأثیرگذاری آن‌ها بر کودکان اثربخش است.

منابع

- اسمعیلی، وحید. (۱۳۹۷). بررسی گونه‌های مختلف تصویرسازی علمی و کاربرد آن‌ها. کارشناسی ارشد. دانشگاه هنر تهران، پردیس بین‌المللی فارابی. راهنما: مصطفی ندرلو.
- خادم، فوزیه. (۱۴۰۰). تأثیر محتوا بر فرم‌های گرافیکی در صفحه‌آرایی جلد کتاب‌های کودکان از سال ۱۳۸۰ لغایت ۱۴۰۰ در ایران. کارشناسی ارشد. موسسه آموزش عالی هنر شیراز. راهنما:

تورنگ چماچم.

عطاری، شیما. (۱۳۹۳). تصویرسازی محیطی با رویکرد فرهنگی در فضای شهری. کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی. راهنما: نادر موسوی فاطمی.

فریدونی، عباسعلی و مشکینی، شهرام. (۱۳۹۳). روان‌شناسی تحولی کودکان و نوجوانان. تهران: سمت.

مصباح، حمید. (۱۳۹۰). «مبانی تصویرسازی در کتاب کودک». مطالعات برنامه درسی. ۵(۱۷ و ۱۸). ۴۳-۵۵.

مصباح، حمید. (۱۳۹۷). «تحلیل تصویر در کتاب کودک». مطالعات برنامه درسی. ۱۳(۵۰)، ۵۷-۷۰.

معدنی، فاطمه. (۱۳۹۴). نظری بر تصویرسازی کتاب کودک، کتاب‌های داستانی (گروه ب و ج). تهران: مشق شب.

مهرداد فر، مریم. (۱۳۹۰). تصویرسازی. تهران: مارلیک.